

Perspektive filozofije danas

Uz temu

Nakana ovoga temata – kojime zaokružujemo istoimeni simpozij održan tijekom 22. Dana Frane Petrića (Cres, 22–25. rujna 2013.) – je dvovrsna: istražiti ulogu i poziciju filozofije danas, s jedne strane, te sagledati njene razvojne potencijale, u prvome redu one koji se manifestiraju u sve većem broju poddisciplina filozofije, s druge. Čini se, naime, da se filozofija, unatoč predviđanjima o njezinu kraju koja ju prate već barem jedno stoljeće, danas revitalizira i u teorijskome i u praktičnome pogledu. Tradicionalne filozofijske discipline razvijaju se s novom snagom, a pridružuju im se i nova područja promišljanja, koja zauzimaju svoja mjesta unutar filozofijskoga sustava. Ovdje stoga želimo istražiti perspektive razvoja filozofije same te potentnost njenih novih oblikovnih formi za tematiziranje onih već postojećih, »vječnih« filozofskih pitanja, ali i onih novih koji obilježavaju početak 21. stoljeća.

Jednu od najpoznatijih teza o »smrti« filozofije postavlja Heidegger, dijagnosticirajući suvremeno raspadanje filozofije u pojedine znanosti i posljedično posvemašnje zapadanje u nihilizam. Filozofija je i nakon opomene koju joj je uputio Nietzsche – kako će se s Heideggerom složiti i Rorty – nastavila s monolitnim samoprezentiranjem, nostalgичno provodeći vrijeme u antikvarijatu tradicionalnih pojmova, polirajući one stare umjesto stvaranja novih. Rorty će dojetnuti da je filozofija izgubila svoju ulogu koju je imala u društvu. I filozof je ostao bez svoje zadaće razvijanja koherentnog sustava misli i zaokruženog objašnjenja svijeta, pretvarajući se u razigranog postfilozofa koji s ironijom promatra kako metafizički idealizam tako i literarni tekstualizam, na koncu se opredjeljujući za redokripciju pojmova radije negoli za čvrste definicije. S druge strane, pothvat »bistrenja misli i kritike jezika« (Wittgenstein) ciljano je nastojao dokinuti filozofiju, ambiciozno si dajući u zadatak rješavanje svih filozofskih pitanja. Istraživački optimizam poduprlo je i pouzdanje u održivost definirane metode, a mnogima se istraživačka potentnost filozofije tada konačno učinila jasnom i precizno određenom. Filozofski problemi činili su se rješivima, a ona sama dobila je novi polet koji je obilježio značajno razdoblje njene novije povijesti. No, čini se da je i projekt »filozofije jezika kao prve filozofije« posustao u svome zamašnome pothvatu dolaženja do kraja filozofije (Searle).

Filozofija ipak nije uspjela poništiti samu sebe, niti inertnošću niti aktivnim nastojanjem, a lingvistički, matematički ili, najšire rečeno, znanstveni pokušaji odgovora na »vječna« pitanja, bili su uspješni u zahvaćanju tek dijela njena predmetna područja. Još je uvijek stoga na snazi pitanje o perspektivi filozofije danas, njejoj (samo)razvojnoj moći, kao i mijenama kroz koje prolazi. Mnoge tradicionalne filozofske nepoznanice danas žive neobičnim životima: neke su »odgonetnute« izmještanjem iz područja filozofije (sudbina koja će vjerojatno zadesiti temu svijesti ili onu o relaciji duh–tijelo), za neke

su stvorena zasebna područja u koja filozofija teško pristupa (kao što je primjerice slučaj sa »znanostima o životu«), a neke su preispisane u značenju što je dovelo do udaljavanja od njihovih filozofskih korijena (npr. pitanja danas čvrsto ukotvljena u ekonomiju, psihologiju, pedagogiju, antropologiju...).

Ipak, filozofija još uvijek može i mora ponuditi orijentaciju, fundirati temeljne moralne vrijednosti i kritički preispitivati stvarnost. Tradicionalne filozofijske discipline i dalje su ovdje i bilježe svoj novi uzlet, počev od političke i socijalne filozofije, preko estetike koja se razvija posve novom snagom i producira nove teorijske sklopove, dok etika ustrajno učvršćuje poveznice sa svakodnevnom praksom. Te i druge tradicionalne filozofijske discipline otvaraju se novim impulsima, nanovo razmatraju svoje granice i produciraju nove koncepte. Rehabilitacija filozofije koja dolazi iznutra, kao i razvoj novih, mladih pod-disciplina filozofije, nedvojbeno traže kritički pristup i promišljanje. Uz budućonosnu perspektivu filozofije same, potrebno je stoga sagledati i načine na koje filozofija odgovara na pitanje aktualnosti, koje bi, prema Foucaultu, uvijek trebalo biti u fokusu svakoga njena nastojanja. Nove, mlade filozofijske pod-discipline jednako su snažno vezane uz filozofiju koliko smiono ruše njene unutarnje disciplinarnе granice. Streme povezivanju sa svakodnevnim životom, u fokus stavljaju aktualna pitanja te zahvaćaju specifične točke dodira teorije i prakse ljudskih djelatnosti.

Pojavljuju se nove tendencije kao što je *filozofija u praksi*, koja radi s korisnicima, s ljudima, te im pokušava, uz oslanjanje na filozofijsku tradiciju i metodu, pomoći u pronalaženju smisla. Kao osnova većine raznih vidova filozofije u praksi pojavljuje se sokratski dijalog, koji u *filozofskom savjetovanju* potiče ljude na promišljanje o samima sebi i svijetu koji nas okružuje. *Filozofija za djecu* koja u raznim oblicima postoji u najmanje šezdeset zemalja svijeta, putem dijaloga uči djeci kritičkom i kreativnom mišljenju, stvara buduće kritičko građanstvo, podučava djecu osnovama formalne i neformalne logike, usavršava ih u argumentiranu dijalogu, upućuje djecu (i njihove roditelje) na kvalitetniji život. U tim i drugim formama, filozof postaje *praktičar* koji je u direktnom »poslu« s ljudima. Također, razvijaju se filozofijske pod-discipline u kojima se analizira i propituje razne pojave, donedavno gotovo egzotične za filozofiju, poput *sporta*, *medija*, pitanja *drugih* (prirode, životinja, azilanata, zatvorenika...), *terorizma*, *kiborgizacije*... popis je dug i raznovrstan.

Filozofija istražuje svoje veze s biologijom, fizikom, psihologijom, psihijatrijom, okolišnim teorijama te kulturnim i umjetničkim praksama. Popularizacija filozofije dolazi iz najčudnijih kutaka življenja, a u suvremenoj kulturi pronalaze se i otkrivaju tradicionalna učenja filozofa i filozofskih škola. Ugladne izdavačke kuće objavljuju biblioteke o susretu popularne kulture i filozofije, u kojima povezuju fenomene današnje pop-kulture s ozbiljnim filozofskim temama i na taj način populariziraju filozofiju kod najšireg sloja građana. Pitanja budućnosti filozofije same te njene komunikabilnosti sa svakodnevnim životom teme su tekstova koje objavljujemo u ovome svesku *Filozofskih istraživanja*, kao i u tematima u časopisima *Synthesis philosophica* i *Metodički ogledi* tijekom 2014. godine.

Bruno Ćurko
Ivana Zagorac